

Nýhugsan skal bjarga vælfærðini í útnorðri

RÁÐSTEVNA Vælfærðarsamfeløgini í útnorði eru undir trýsti, tí ungfólk flyta burtur, og tey eldru fjølgast. Spurningurin verður, um almennir kassar skulu tryggja alla vælfærðina, ella um sjálvboðin og familjur skulu taka sær av einum parti av tænaðunum. Neyðugt verður ið hvussu er at hjálpa fólki at hjálpa sær sjálvum, kom fram á ráðstevnu hjá NORA í Reykjavík 6. og 7. november

Uni Arge

Hevurtú góða heilsu og tænar nóg mikið av peningi, tørvar tær ikki hjálp frá tí almenna. Men bílar heilsan, mást tú til lækna ella á sjúkrahús, og missir tú arbeiðið, mást tú hava arbeiðsloysisstuðul. Í norðurlandsku vælfærðarsamfeløgnum er hjálpin næst, tá neyðin er størst, tí soleiðis eru samfeløgini skipað. Øll fáa almenna hjálp, gerst hon neyðug, og av tí sama er skattatrýstið millum heimsins hægstu.

Skattatrýst og vælfærð hanga óloysiliga saman í vælfærðarsamfeløgnum, men samfeløgini broytast allatíðina. Verða færri at gjalda skatt og fleiri at forsyrgja, koma almennu kassar undir trýst, og truplari verður at gjalda fyri vælfærðartænaðunum. Soleiðis er stóðan í NORA-londunum, Íslandi, Føroyum, Grønlandi og smáplássunum í Noregi. Vælfærðarmodellið er undir trýsti, tí fólkasamsetingin skeiklast. Tørvur er tí á nýhugsan.

Á ráðstevnu hjá NORA í Reykjavík 6. og 7. november umrøddu búskaparfrøðingar, søgufrøðingar, heimspekingar, vinnulívsfólk og almennir leiðarar, hvørjar avbjóðingar londini verða noyðd at viðgera í framtíðini á vælfærðarøkinum. Í øllum londunum er sama gongd. Samfeløgini bløða ungfólk, og tey eldru fjølgast. At avtaka

vælfærðarmodellið kemur ikki upp á tal, men at tað má effektiviserast, var ongin ivi um.

Hjálpa sær sjálvum

Hetta fer at krevja, at politikarar mugu sleppa vanahugsanum og seta í verk nýggjar loysnir, ið gera almennu sektorarnar bíligari at reka. Longu nú verður hetta gjørt í Føroyum, nevndi Petra Jónsdóttir Joensen, stjóri í Almannaverkinum. Hon upplýsti, at eitt paradigmaskifti

eitt stríð millum høgra og vinstra, tá tað almenna skal effektiviserast, er upplagt. Spurningurin er kortini, um trupulleikin ikki er nóg djúpri og álvarsligari enn so. Orka vit ikki at gjalda, tí vit onki broyta, hokna samfeløgini bara.

Í Grønlandi er spurningurin um at veita borgarum vælfærðartænaður nógv øðrvísi enn í t.d. Føroyum. Á heimsins størstu oyggj bógva 56.000 fólk, harav 8.600 bógva í smáum bygdasamfeløgum.

Ikki vænta sær eins tænaður, tí alt ov trupult er at veita tænaðurnar. Nógv praktiskari hevði verið at stuðlað fólki at flutt av smæstu plássunum inn í býirnar, so lættari gjørdist at veita neyðugu tænaðurnar. Hann helt, at smábygdur hoyra fortíðini til og forða fyri vælfærðini hjá fólki.

Hesin spurningur er eisini viðkomandi í Føroyum. Kann eitt eldri fólk í Svínøi vænta sær somu sjúkratænaðu sum eitt eldri fólk í Havn,

» **Í øllum londunum er sama gongd. Samfeløgini bløða ungfólk, og tey eldru fjølgast. At avtaka vælfærðarmodellið kemur ikki upp á tal, men at tað má effektiviserast, var ongin ivi um**

fer fram í Føroyum. Stórir stovnar verða lagdir saman, fólk skulu hava hjálp til sjálvhjálp, og strembað verður eftir, at fólk verða heima so leingi sum gjørligt.

Tann vinstravendi lesarin fer kanska her í baklås og hugsar, at soleiðis er karráur høgrapolitikkur. Eisini hetta varð tosað púra opið um á ráðstevnunni. Ongir politikarar vóru har, so nakað hugsjónarligt eljustríð tók seg ikki upp, men at talan kann gerast um

Vegir eru ongir til hesi pláss, so neyðugt er at flúgva ella sigla. Eyðsýnt er, at trupult er at fáa fakkfólk at stóðast á smáplássunum, og spurningurin er eisini, um tað almenna yvirhøvur skal átaka sær at veita fólki somu tænaður í smábygdum sum í býunum.

Henrik Leth, formaður í felagnum Polar Seafood Group, var ógvuliga ósentimentalur, tá hann umrøddi hesar spurningar. Tey 75 búplássini í Grønlandi kunnu

har allur fakkunnleikin er á staðnum? Semja tóktist vera um, at á smáplássunum kunnu fólk ikki vænta sær somu tænaðu, men eitt slag av minimumstænaðu. Áhugað var, at ein spurnarkanning millum ráðstevnufólkið vísti, at argumentið um, at fólk mugu flyta á stórpláss fyri at fáa nøktandi tænaður, fekk góða undirtøku.

Skattur og pínemark

NORA-samstarvið fevnir

eisini um Norðurnoreg, sum umfatar 470.000 fólk. Leif Erik Nohr, sum umboðaði fyrirkøku, ið mennir telemedisinskar loysnir til heilsuverkið, vísti á, at umstøðurnar í Norðurnoregi eru avbjóðandi, tí annaðhvørt bógva fólk í fjøllunum ella við strendurnar. Trot er á læknum, og trupult er eisini at draga onnur starvsfólk hagar. Heilsustøðan er góð, men neyðugt er at hugsa øðrvísi og eitt nú lata vera

við at byggja kostnaðarmikil sjúkrahús á hvørjum tanga.

Leif Erik Nohr upplýsti, at hansara fyrirkøku hevur ment fleiri loysnir innan telemedisin og internetstænaður, sum kunnu fáa fólk av sjúkrahúsum, so tey heldur kunnu fáa hjálp til viðgerð heima. Teledialysa riggar væl, vísti hann á, og sjúklingarnir fegnast um tænaðuna, men lækarnir fegnast ikki. Missa lækarnir vald? Halda teir

